

ПОРІВНЯЛЬНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ОБ'ЄКТІВ АВТОРСЬКОГО ПРАВА ТА ПРОМИСЛОВИХ ЗРАЗКІВ ПРИ ПРОВЕДЕННІ СУДОВОЇ ЕКСПЕРТИЗИ ОБ'ЄКТІВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

Ніна Самоловова,

*старший науковий співробітник Центру експертних досліджень
НДІ інтелектуальної власності НАПрН України*

Малюнки як результат творчої діяльності, можуть бути визнані об'єктами авторського права, а також об'єктами промислової власності — промисловими зразками. У статті на підставі порівняльного аналізу окреслено переваги та недоліки охорони малюнків різними режимами правової охорони, особливості дослідження такого об'єкта як промислового зразка та як об'єкта авторського права при проведенні судових експертиз.

Ключові слова: малюнок, авторське право, промисловий зразок, об'єкт промислової власності, судова експертиза

При проведенні судових експертиз з інтелектуальної власності досить часто на дослідження надаються малюнки, що можуть бути як об'єктами авторського права, так і об'єктами промислової власності, а саме промисловими зразками.

Кожен з варіантів режиму охорони малюнка — авторське право чи право промислової власності — має свої переваги та недоліки й залежить, зазвичай, від форми його використання.

Промисловий зразок є результатом творчої діяльності людини у сфері художнього конструювання. Декоративний бік промислового зразка може бути виражений у формі, структурі, кольорі виробу, вона повинна впливати на його зорове сприйняття. Однак обов'язковою умовою є відтвореність виробу промисловими засобами. Такий подвійний (естетично-функціональний) характер промислових зразків є підставою для їх окремої правової оцінки як об'єктів інтелектуальної власності.

Відповідно до Правил складання та подання заявки на промисловий зразок, промислові зразки можуть бути об'ємними (моделі), площинними (малюнки) або комбінованими. Площинні промислові зразки становлять композицію, в основу якої покладено лінійно-графічне співвідношення елементів, яке не може бути сприйнято візуально як об'ємне. Найчастіше площинними промисловими зразками є етикетки, обгортки виробів, малюнки тканини, килимів (див. рис. 1).

Оскільки промисловий зразок призначений задовольняти естетичні потреби, він наближається до творів образотворчого мистецтва, правова охорона яких здійснюється відповідно до норм авторського права. Відмінність полягає в тому, що при оцінці вигляду виробу, в якому втілено промисловий зразок, беруть до уваги його естетичне сприйняття чи ергономічність, а не його художню цінність як твору мистецтва. Отож, якщо малюнок не

може бути відтворений промисловим способом, то такий об'єкт лише є твором мистецтва й охороняється законом про авторське право.

У контексті сказаного важливо дослідити, який саме об'єкт інтелектуаль-

ної власності в кожній окремій ситуації зручніше та доцільніше реєструвати. Для наочності критерії порівняння подаємо у формі табл. 1.

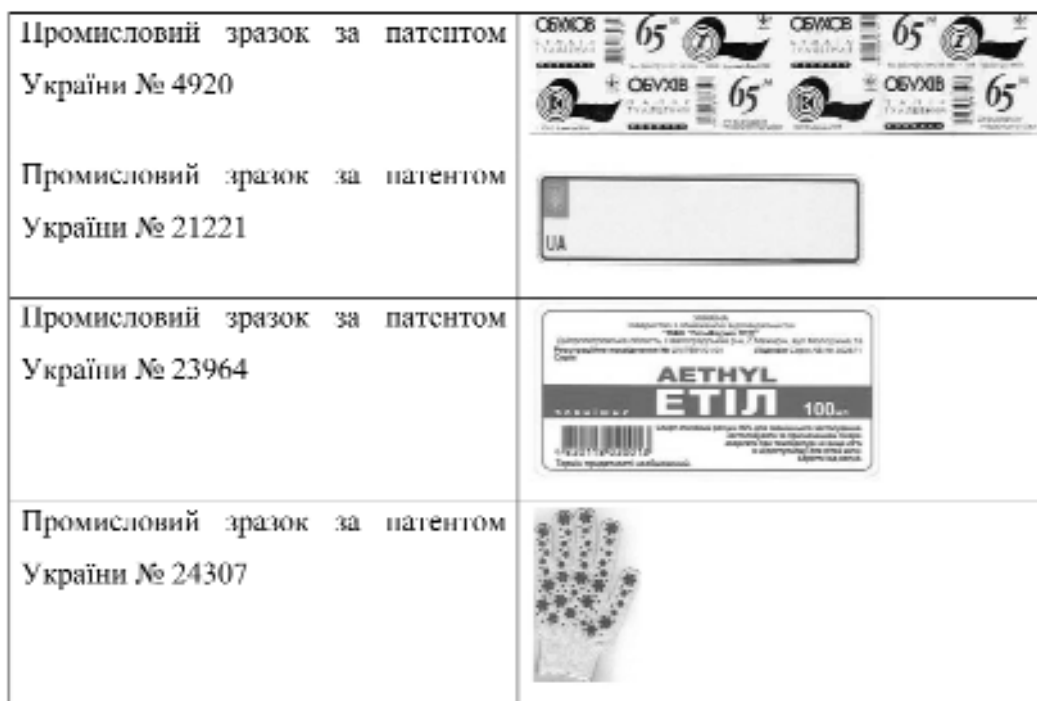

Рис. 1. Площинні промислові зразки: етикетки, обгортки виробів, малюнки тканини, килимів

Таблиця 1

Порівняння промислового зразка та об'єкта автоського права

Критерії порівняння	Об'єкт авторського право	Промисловий зразок
Закони та нормативні документи щодо набуття та реалізації прав інтелектуальної власності	Цивільний кодекс України, Закон України «Про авторське право та суміжні права»	Цивільний кодекс України, Закон України «Про охорону прав на промислові зразки», Правила складання та подання заявки на промисловий зразок, Правила розгляду заявки на промисловий зразок
Охоронний документ і строк його дії	свідоцтво (авторське право на твір виникає внаслідок факту його створення та починає діяти від дня створення твору протягом усього життя автора та 70 років після його смерті, крім певних випадків)	патент (строк дії патенту на промисловий зразок становить 5 років з можливістю продовження 5 річними термінами до 25 років)

ПРАВО ПРОМИСЛОВОЇ ВЛАСНОСТІ

Таблиця 1 (продовження)

Критерії порівняння	Об'єкт авторського право	Промисловий зразок
Обсяг правової охорони	правова охорона надається формі вираження твору	обсяг правової охорони надається вигляду виробу, в якому втілено промисловий зразок, визначається сукупністю суттєвих ознак промислового зразка, наведених на зображеннях виробу, які внесені до Реєстру, та засвідчується патентом
Об'єкти інтелектуальної власності	об'єктами авторського права є твори, зокрема, в галузі мистецтва: твори образотворчого мистецтва (скульптура, картина, малюнок , гравюра, літографія, твір художнього, зокрема й сценічного дизайну тощо)	об'єктом промислового зразка може бути форма, малюнок чи розфарбування або їх поєднання, що визначають зовнішній вигляд промислового виробу та призначені для задоволення естетичних і ергономічних потреб
Умови надання охорони	оригінальність як результат творчої діяльності, та втілення на матеріальному носії	<ul style="list-style-type: none"> • відповідність суспільному порядку, принципам гуманності та моралі; • новизна; • індивідуальний характер
Первинний суб'єкт	автор твору	автор промислового зразка
Немайнові права	<ul style="list-style-type: none"> • вимагати визнання свого авторства; • право на анонімність; • право на псевдонім; • вимагати збереження цілісності твору 	право на авторство
Майнові права	<ul style="list-style-type: none"> • виключне право на використання твору; • виключне право дозволяти чи забороняти використання твору іншими особами 	<ul style="list-style-type: none"> • виключне право використовувати промисловий зразок за своїм розсудом; • виключне право дозволяти чи забороняти використання твору іншими особами
Використання	використання твору може здійснюватись у будь-якій формі та будь-яким способом, зокрема: <ul style="list-style-type: none"> • відтворення творів; • публічна демонстрація та публічний показ; • переробка твору; • розповсюдження твору шляхом першого продажу, відчуження іншим способом або шляхом здавання в майновий найм чи у прокат та шляхом іншої передачі до першого продажу примірників твору; • подання своїх творів до загального відома публіки таким чином, що її представники можуть здійснити доступ до творів з будь-якого місця й у будь-який час за їх власним вибором; • здавання в майновий найм і (або) комерційний прокат після першого продажу; • імпорт примірників творів 	Використанням промислового зразка є застосування його при виготовленні виробу, застосування такого виробу, пропонування для продажу, зокрема й через Інтернет, продаж, імпорт (ввезення) та інше введення його в цивільний оборот або зберігання такого виробу в зазначених цілях. виріб визнається виготовленим із застосуванням запатентованого промислового зразка, якщо при цьому використані всі суттєві ознаки промислового зразка.
Строк реєстрації прав, умови підтримання охоронного документа	2 місяці, підтримання охоронного документа щороку не передбачено	6–8 місяців за прискороною процедурою 3 місяці; передбачено підтримання чинності патенту щороку

З наведеної таблиці можна дійти висновків щодо деяких переваг і недоліків режимів правової охорони малюнка як результату творчої діяльності людини, з позиції авторського права, та права на промисловий зразок:

1. Авторське право на твір виникає в результаті факту його створення без проведення спеціальних процедур експертизи та реєстрації, а також виконання будь-яких інших формальностей. Авторське право діє протягом усього життя автора та 70 років після його смерті, крім визначених випадків.

Виникнення прав інтелектуальної власності на промисловий зразок підтверджується відповідним патентом, який видається Міністерством економічного розвитку України після проведення формальної експертизи матеріалів заявки. Зазначена експертиза складається з кількох етапів:

- 1) встановлення дати подання заявки;
- 2) перевірка належності промислового зразка, що заявляється, до об'єктів, яким надається правова охорона;
- 3) встановлення пріоритету;
- 4) перегляд заявок на промислові зразки, що надійшли до відомства раніше;
- 5) перевірка правильності оформлення документів, належних до складу заявки на промисловий зразок;
- 6) перевірка промислового зразка, що заявляється, на відповідність вимозі єдності.

Також варто зазначити, що малюнок як об'єкт авторського права за датою завжди передували створенню промислового зразка у вигляді такого самого малюнка. У цьому контексті авторсько-правова охорона малюнка має безумовні переваги.

2. Як уже зазначалося, правова охорона надається промислового зразку, що не суперечить публічному порядку, принципам гуманності та моралі й відповідає умовам патентоспроможності. Це закладено в ст. 5 Закону України «Про охорону прав на промислові зразки». Крім того, умовами патентоспро-

можності промислового зразка є новизна й індивідуальний характер.

Промисловий зразок визнається новим, якщо сукупність його суттєвих ознак не стала загальнодоступною у світі до дати подання заявки або якщо заявлено пріоритет, до дати її пріоритету.

Обсяг правової охорони, що надається, визначається сукупністю суттєвих ознак промислового зразка, наведених на зображенні виробу, внесеному до реєстру, та засвідчується патентом з наведеною в ньому копією внесеного до реєстру зображення виробу.

Індивідуальний характер промислового зразка також визначається за суттєвими ознаками й загалом вказує на те, що за зовнішнім виглядом він кардинально відрізняється від наявних аналогів.

В авторському праві таких обмежень щодо виду творів, їхніх теми, цінності, моральності тощо не існує. Відсутні будь-які вимоги щодо новизни твору, його якості, обсягу та ступеня завершеності. Обсяг правової охорони не обмежений сукупністю суттєвих ознак. Єдина вимога — оригінальність як результат творчої праці автора. При цьому рівень творчої праці також не має значення, головне — щоб вона була. У цьому контексті можливості авторсько-правової охорони є більш широкими.

Підставою позовів про визнання недійсними патентів на промислові зразки в більшості випадків є їх невідповідність умові патентоспроможності «новизна». Так, у справі № 12/302 патент України на промисловий зразок у вигляді упаковки для мийних засобів було визнано недійсним. У справі було призначено судову експертизу об'єктів інтелектуальної власності. За результатами проведення експертизи встановлено, що сукупність суттєвих ознак промислового зразка, патент якого оспорується, не є новою. Дослідивши висновок експертизи й інші докази у справі суд дійшов висновку, що промисловий зразок на момент подання заявки не відповідав критерію новизни, бо зображення на упаковці за декілька

років до подання заявки використовувався позивачем і фотографія зазначеного зображення охороняється авторським правом.

3. Майнові права автора патенту на промисловий зразок і автора твору як об'єкта авторського права однаково передбачають заборону для третіх осіб використовувати ці об'єкти інтелектуальної власності без дозволу.

Та власне поняття «використання об'єктів інтелектуальної власності» суттєво відрізняються в Законі України «Про авторське право і суміжні права» та в Законі України «Про охорону прав на промислові зразки».

Як уже зазначалося, виріб визнається виготовленим із застосуванням запатентованого промислового зразка, якщо при цьому використані всі суттєві ознаки промислового зразка. Тобто при проведенні судової експертизи експерт обмежений дослідженням лише суттєвих ознак промислового зразка, що визначають його загальний зовнішній вигляд. При цьому поділ ознак на суттєві та несуттєві має суб'єктивний, умовний характер. Залежно від характеру об'єкта та розробки художнього вирішення виробу, ті самі ознаки в одних випадках можуть бути суттєвими, в інших — несуттєвими. З огляду на зазначене, не визнається порушенням прав на промисловий зразок часткове використання його суттєвих ознак третіми особами без дозволу правовласника.

На відміну від права на промисловий зразок, в авторському праві використання може здійснюватись у двох формах — як відтворення та як переробка. Тож, на відміну від власника патенту на промисловий зразок, власник авторських прав має можливість захищати свій об'єкт інтелектуальної власності не тільки від протиправного відтворення (повного або часткового), а ще й від переробки, здійсненої без його дозволу.

Відповідно до ст. 1 Закону України «Про авторське право і суміжні права», *відтворення* — виготовлення одного чи більше примірників твору. При цьому

примірником твору є його копія, виконана в будь-якій матеріальній формі.

Переробка (обробка) — зміна жанру раніше створеного твору в результаті переробки чи зміни твору в межах одного й того ж жанру з метою пристосування його до інших умов використання.

Що стосується частини твору, то вона, відповідно до ст. 9 Закону України «Про авторське право і суміжні права», може використовуватися самостійно, розглядається як твір і охороняється відповідно до вказаного Закону.

Отже обсяг правової охорони твору відповідно до згаданого Закону України, значно більший, ніж у промислового зразка відповідно до Закону України «Про охорону прав на промислові зразки».

Для наочності викладеного вище наведемо приклад із зображенням промислового зразка (Рис. 1).

Рис. 1. Зображення промислового зразка за патентом України № 24307

Однією із суттєвих ознак є колір, а саме зелений і білий. Виготовлення виробу, в якому буде втілено всі суттєві ознаки промислового зразка за патентом України № 24307, але в інше кольоровій гамі, не буде вважатися використанням промислового зразка № 24307.

Однак якщо малюнок «Рукавиця», або ж рукавиця як твір ужиткового мистецтва є об'єктом авторського права, то використання його в іншому кольорі є переробкою твору. Здійснення переробки — це один з видів використання об'єкта авторського права. Переробка твору без дозволу правовласника є порушенням його авторських прав.

4. Власник авторських прав має більший термін для їх реалізації, ніж власник прав на промисловий зразок, на що вказувалось у наведеній вище таблиці.

При цьому потрібно зазначити, що наведені вище переваги авторсько-правової охорони щодо режиму охорони промислових зразків нівелюються, якщо об'єктом охорони є, наприклад, зовнішня форма товару, що може динамічно змінюватись у процесі використання для його привабливості та конкурентоздатності.

Для таких випадків у Директиві Європейського Парламенту та Ради ЄС «Про правову охорону промислових зразків» від 13.10.1998 року № 98/71/ЄС та у Регламенті Ради ЄС «Про промислові зразки Спільноти» від 12.12.2001 року № 6/2002, передбачено дві форми охорони промислових зразків: короткострокова охорона незареєстрованих промислових зразків і довгострокова охорона зареєстрованих промислових зразків, а

також, інші підходи до визначення суттєвих ознак промислових зразків, можливість захисту частин зовнішнього виду виробу, визначення ідентичності промислових зразків.

Підсумовуючи викладене вище зазначимо, що вибір режиму правової охорони результатів творчої діяльності залежить від напрямів і способів їх подальшого використання та комерціалізації. У випадку захисту прав інтелектуальної власності в судовому порядку обраний режим правової охорони впливає на методи та методики проведення судової експертизи і коло питань, які можуть вирішуватись експертом. Цей момент неможливо ігнорувати, позаяк висновок експерта, за процесуальним законодавством України є одним з видів доказів, який формується із застосуванням спеціальних знань. ♦

Список використаних джерел / List of references

1. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 року № 435-IV. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/435-15>.
2. Про охорону прав на промислові зразки, Закон України від 23.12.1993 року № 3770-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3688-12>.
3. Правила складання та подання заявки на промисловий зразок, затверджені Наказом Міністерства освіти і науки України від 18.02.2002 року № 110, зареєстровані в Міністерстві юстиції України 06.03.2002 року за № 226/6514. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0226-02>.
4. Основи інтелектуальної власності. К.: Ін-Юре, 1999. 578 с.
5. Про авторське право та суміжні права, Закон України від 11.07.2001 року № 2627 // ВВР. 2001. № 43. Ст. 214.

1. Tsyvilnyi kodeks Ukrainy vid 16.01.2003 roku № 435-IV. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/435-15>.
2. Pro okhoronu prav na promyslovi zrazky, Zakon Ukrainy vid 23.12.1993 roku № 3770-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3688-12>.
3. Pravyla skladannia ta podannia zaiavky na promyslovi zrazok, zatverdzeni Nakazom Ministerstva osvity i nauky Ukrainy vid 18.02.2002 roku № 110, zareiestrovani v Ministerstvi yustytzii Ukrainy 06.03.2002 roku za № 226/6514. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0226-02>.
4. Osnovy intelektualnoi vlasnosti. K.: In-Yure, 1999. 578 s.
5. Pro avtorske pravo ta sumizhni prava, Zakon Ukrainy vid 11.07.2001 roku № 2627 // VVR. 2001. № 43. St. 214.

Надійшла до редакції 01.11.2018 року

Самолова Н. Сравнительное исследование объектов авторского права и промышленных образцов при проведении судебной экспертизы объектов интеллектуальной собственности. Рисунки как результат творческой деятельности могут быть как объектами авторского права, так и объектами промышленной собственности — промышленными образцами. В статье проведен сравнительный анализ, на основании которого определены преимущества и недостатки охраны рисунков различными режимами правовой охраны, определены особенности исследования такого объекта как промышленного образца и как объект авторского права при проведении судебных экспертиз.

Ключевые слова: рисунок, авторское право, промышленный образец, объект промышленной собственности, судебная экспертиза

Samovolova N. Comparative study of copyright objects and industrial designs as a part of the court expertise of the intellectual property objects. Pictures as result of creative activity may be considered as object of copyright and industrial property — industrial design. The article is dedicated to the comparative analysis of the Ukrainian legislation in this sphere. The advantages and disadvantages of these legal regimes for the matters of court expertise are the main theme of the article. The research and analysis presented in the article are based on the real court expertises.

In the article the concept of «use of an object» is also defined. The comparison of the use of the intellectual property object as an object of copyright and an industrial design is made.

Keywords: pictures, object of copyright, industrial design, industrial property, court expertise